

Andrzej Antoni Wawryniuk, *Droga do chwały. Młodość i krąg rodzinny Tadeusza Kościuszki*, wyd. 2, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Chełm 2021, ss. 223+1.

Tadeusz Kościuszko – inżynier, naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej, generał wojsk polskich i amerykańskich, kochany przez przyjaciół i znienawidzony przez wrogów – należy do pierwszoplanowych postaci historycznych, które w znaczący sposób wpłynęły na losy świata, przede wszystkim zaś kontynentu amerykańskiego. O wielkości jego czynów świadczą słowa wypowiedziane przez innych wielkich tego świata, głównie zaś przełomu XVIII i XIX wieku. Sam Napoleon Bonaparte nazywał go „bohaterem północy”, z kolei Katarzyna Wielka „bestią”. Najpełniej chyba o Kościuszcze wyraził się Jules Michelet, historyk, pisarz i filozof francuski epoki romantyzmu, nazywając go „ostatnim rycerzem, ale pierwszym Polakiem z nowoczesnym zrozumieniem braterstwa i równości”. Dlatego właśnie postać Kościuszki, jego legenda i osiągnięcia polityczno-militarne stanowią kanwę wielu prac naukowych, powieści i filmów – tak polskich, jak i zagranicznych. Niestety, duża ich część powiela wcześniejsze ustalenia, bywa, że niezgodne z prawdą historyczną albo też z przekazami źródłowymi. Warto też zauważyć, że przy mnogości wielu publikacji nie dysponujemy na przykład pracą, która w sposób jednoznaczny wyjaśniałaby drogę i karierę życiową młodego bohatera, którego nazwisko uwiecznione zostało nawet na tak odległym kontynencie, jakim jest Australia (Góra Kościuszki).

Tego trudnego zadania, a więc prześledzenia młodościowych losów i historii rodziny Tadeusza Kościuszki podjął się przed laty Andrzej Antoni Wawryniuk. Już same nazwisko autora książki i jego dotychczasowy dorobek naukowy oraz wydawniczy stanowią gwarancję, że praca ta została oparta na solidnych badaniach naukowych, w szczególności zaś na pracochłonnej i czasochłonnej kwerendzie źródłowej. W tym miejscu czytelnikowi należą się słowa wyjaśnienia, albowiem sam autor publikacji – zapewne ze skromności –

nieczęsto eksplikuje pewne kwestie. Recenzowana przeze mnie książka stanowi drugie i poszerzone o nowe materiały wydanie pracy, co więcej, od samego autora usłyszałem, że przygotowuje on wydanie trzecie, a to ze względu na nowe archiwalia, w których posiadanie wszedł ostatnimi czasy. Praca to zaiste benedyktyńska, ale też materia i sama postać Kościuszki domagają się takiego właśnie naukowego podejścia.

Całość składa się z 11 rozdziałów, w których omówione zostały zagadnienia dotyczące: pochodzenia rodu (rodziny) – (s. 9–18), miejsca urodzenia (s. 19–60), kręgu rodzinnego (s. 61–65), edukacji w kraju i za granicą (s. 67–109) i wreszcie zajęć we wczesnym okresie młodości Tadeusza (s. 111–131). To szczególnie okres w życiu naszego bohatera, a pierwsze doświadczenia inżynierskie i pobyt we Francji ugruntowały jego wiedzę techniczną. Interesujące jest, że Andrzej Antoni Wawryniuk nie skupia się wyłącznie na temacie pracy i samym Kościuszcze, ale w wielu miejscach dokonuje analizy dodatkowych wątków, dodajmy, ważnych i wartościowych z punktu widzenia czytelnika. Należą do nich chociażby informacje o tradycji kościuszkowskiej i pamięci o samym Kościuszcze zawarte w rozdz. 9 (s. 133–161). W książce znajdziemy także „wątki miłosne”, żaden bowiem bohater romantyczny nie może istnieć i funkcjonować bez szczęśliwej lub nieszczęśliwej miłości, która dopełnia jego obraz i postrzeganie przez potomnych (s. 163–204). Istotnym uzupełnieniem tekstów poszczególnych rozdziałów są zawarte w książce zdjęcia, grafiki oraz fotokopie dokumentów. Szczególnie te ostatnie dowodzą „zacięcia” naukowego autora książki, który z fenomenalnym wręcz skutkiem ma zwyczaj zamieszczać je w swoich pracach. Osobiście uważam, że jest to właściwy kierunek prezentacji zgromadzonego do publikacji materiału źródłowego, co więcej, jego upublicznienie rozwiązuje wiele kwestii

kontrowersyjnych i daje ostateczną odpowiedź na nierozstrzygnięte dotąd pytania (o jednym z nich, dotyczącym miejsca urodzenia Tadeusza Kościuszki piszę poniżej).

Do przygotowania swej książki Andrzej Antoni Wawryniuk wykorzystał archiwalia zgromadzone tak w ośrodkach krajowych, jak i zagranicznych. Na uwagę zasługują szczególnie materiały z archiwów, bibliotek i muzeów amerykańskich, białoruskich, rosyjskich i szwajcarskiego. Należą do nich: Instytut Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, The Society of the Cincinnati Library, Library of Congress USA, Archiwum Szkoły Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Dołholisce, Национальный исторический архив Беларуси в г. Гродно, Русский государственный исторический архив в Санкт-Петербурге i Staatsarchiv Solothurn. Dość interesującym zbiorem w tym zestawieniu są wyszczególnione w *Bibliografii*, a wykorzystane w tekście wspomnienia i relacje o Tadeuszu Kościuszcze oraz dokumenty i zdjęcia współczesne przekazane przez instytucje i osoby prywatne: Gminny Ośrodek Kultury w Uchaniach, Urząd Gminy w Sosnowicy, Zespół Szkół Publicznych w Sosnowicy i E. Zielińską.

Bez wątpienia zebrany i wykorzystany w książce materiał źródłowy uznać można za ogromne osiągnięcie, zwłaszcza że jego analiza nie jest wcale taka łatwa, a autorowi udało się to uczynić w sposób wręcz „poetycki”. Przede wszystkim po raz pierwszy w historiografii światowej Andrzej Antoni Wawryniuk zestawiał i odniósł się do różnych przekazów źródłowych dotyczących narodzin Kościuszki, głównie zaś miejsca jego urodzenia:

w Siechnowiczach (?) i Mereczowszczyźnie (?). Podobną kwestią, którą ostatecznie rozstrzygnął autor, jest sprawa rodzeństwa Kościuszki. Udało się mu ustalić, że nie był on najmłodszym członkiem rodziny, bo kilka lat po jego narodzinach urodził się jeszcze brat. Zmarł on zapewne w wieku dziecięcym.

Książka celowo pomija udział Kościuszki w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych i jego dalsze losy, ta bowiem kwestia zostanie przedstawiona w kolejnych tomach, które autor zapowiedział, dając jednocześnie nadzieję czytelnikowi. To stwierdzenie jest bardzo ważne, bowiem nie sposób oderwać uwagi od recenzowanej książki. Bez wątpienia stanowi ona ważny wkład w badania nad biografią Kościuszki, ostatnio bardzo zaniebane. Język, którym operuje Andrzej Antoni Wawryniuk, jest klarowny, a całość pracy zasługuje na polecenie i powinna – jak najszybciej – znaleźć się w bibliotece każdego polskiego i amerykańskiego czytelnika. Szczególnie ci ostatni mają – jak się wydaje – mgliste pojęcie o własnym bohaterze narodowym.

Z pełną odpowiedzialnością polecam książkę Andrzeja Antoniego Wawryniuka „Droga do chwały. Młodość i krąg rodzinny Tadeusza Kościuszki” każdemu czytelnikowi zainteresowanemu historią Tadeusza Kościuszki i jestem przekonany, że jest ona ważnym przyczynkiem wiele wnoszącym do wiedzy o Kościuszcze, o jego epoce, rodach i rodzinie, wreszcie o sytuacji politycznej w Rzeczypospolitej na przełomie XVIII i XIX wieku.

ROBERT KOZYRSKI

Eugeniusz Wilkowski, *Szkice o twórczości ks. Ryszarda K. Winiarskiego*, wyd. Eugeniusz Wilowski, Chełm 2021, ss. 242.

W maju bieżącego roku ukazała się kolejna książka autorstwa Eugeniusza Wilkowskiego pt. *Szkice o twórczości ks. Ryszarda K. Winiarskiego*.

Ksiądz Ryszard Krzysztof Winiarski urodził się w 1961 roku w Bełżycach. Święcenia

kapłańskie przyjął w 1987 roku. W latach 1991–2004 sprawował obowiązki proboszcza parafii Trójcy Przenajświętszej w Krasnymstawie, gdzie pracował od 1989 roku. W latach 2004–2008 był proboszczem parafii św. Michała Archanioła w Lublinie, a następnie